

15. Pashkova H. Kognityvne modeliuвання rehion-alnoho rozvytku u derzhavnomu upravlinni [Cognitive modeling of regional development in public administration]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. 2016. Vyp. 1/2 (46/47). Ch. 1. S. 218–228.

16. Kulinich A.A. Komp'yuternye sistemy modelirovaniya kognitivnykh kart: podkhody i metody [Computer systems for modeling cognitive maps: approaches and methods]. *Control Sciences*. № 3. 2010. S. 2–16.

17. Kosko B. (1986). Fuzzy Cognitive Maps. *International Journal of Man–Machine Studies*. Vol. 1. P. 65–75.

18. Dickerson J., Kosko B. (1998). *Virtual Worlds as Fuzzy Dynamic Systems*. Technology for Multimedia. New York, IEEE Press. P. 567–603.

19. Kulinich A.A. Sistema kognitivnogo modelirovaniya «Kanva» [Cognitive modeling system «Canva»]. URL: <http://www.raai.org/about/persons/kulinich/pages/kanva2003.html> (дата звернення: 25.02.2020).

Дані про автора

Румик Ігор Іванович,

к.е.н., доцент, заступник завідувача кафедри національної економіки та фінансів ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК».

e-mail: ihorrumyk@yahoo.com

Данные об авторе

Румык Игорь Иванович,

к.э.н., доцент, заместитель заведующего кафедрой ВУЗ «Университет экономики и права «КРОК».

e-mail: ihorrumyk@yahoo.com

Data about the author

Ihor Rumyk,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Deputy Head of the Department of National Economy and Finance, «KROK» University.

e-mail: ihorrumyk@yahoo.com

УДК 336.226.1:657.2:005.93

РИБАКОВА Л.П.

Комплексна система обліку створеної доданої вартості на підприємстві

Предметом дослідження є комплексна система обліку створеної доданої вартості на підприємстві.

Мета дослідження – визначити комплексний підхід до відображення складових створеної доданої вартості в бухгалтерському обліку підприємства.

Методи дослідження. У роботі використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. В статті окреслено види діяльності підприємства. Наведена кореспонденція рахунків при формуванні інформації про створену додану вартість підприємства на рахунках класу 8 «Формування доданої вартості». Визначено інформацію рахунків класу 8 «Формування доданої вартості» як центру обліково–аналітичного забезпечення моніторингу створеної доданої вартості.

Висновки. Результатами проведеного дослідження стали наступні висновки. В умовах відсутності упорядкованого обліково–аналітичного забезпечення управління економічним потенціалом розглянуто комплексний підхід до розкриття інформації про створену додану вартість підприємства з використанням рахунків класу 8 «Формування доданої вартості». Формування доданої вартості на рахунках бухгалтерського обліку забезпечили удосконалення звітності про фінансові результати в частині оприлюднення показників про складові економічного потенціалу з позицій забезпечення інтересів зовнішніх і внутрішніх користувачів відповідної аналітичної інформації.

Ключові слова: підприємство, бухгалтерський облік, додана вартість, інформація, доходи, витрати, прибуток, інновації, інвестиції.

РИБАКОВА Л.П.

Комплексная система учета созданной добавленной стоимости на предприятии

Предметом исследования является комплексная система учета созданной добавленной стоимости на предприятии.

Цель исследования – определить комплексный подход к отражению составляющих созданной добавленной стоимости в бухгалтерском учете предприятия.

Методы исследования. В работе использованы диалектический метод научного познания, метод анализа и синтеза, сравнительный метод, метод обобщения данных.

Результаты работы. В статье очерчены виды деятельности предприятия. Приведена корреспонденция счетов при формировании информации о созданной добавленной стоимости предприятия на счетах класса 8 «Формирование добавленной стоимости». Определена информация счетов класса 8 «Формирование добавленной стоимости» как центра учетно-аналитического обеспечения мониторинга созданной добавленной стоимости.

Выводы. Результатами проведенного исследования стали следующие выводы. В условиях отсутствия упорядоченного учетно-аналитического обеспечения управления экономическим потенциалом рассмотрен комплексный подход к раскрытию информации о созданной добавленной стоимости предприятия с использованием счетов класса 8 «Формирование добавленной стоимости». Формирования добавленной стоимости на счетах бухгалтерского учета обеспечили совершенствование отчетности о финансовых результатах в части обнародования показателей о составляющих экономического потенциала с позиций обеспечения интересов внешних и внутренних пользователей соответствующей аналитической информации.

Ключевые слова: предприятие, бухгалтерский учет, добавленная стоимость, информация, доходы, расходы, прибыль, инновации, инвестиции.

RYBAKOVA L.P.

A comprehensive system of accounting for created value added at the enterprise

The subject of the study is a comprehensive system of accounting for created value added at the enterprise.

The purpose of the study is to determine a comprehensive approach to reflect the components of created value added in the accounting of the enterprise.

Research methods. The dialectical method of scientific knowledge, method of analysis and synthesis, comparative method, method of generalization of data are used in the work.

Results of work. The paper describes the activities of the enterprise. The correspondence of the accounts in forming information about the created value added of the enterprise in the accounts of class 8 «Formation of added value» is given. Class 8 «Value Added Creation» account information has been identified as a center for accounting and analytical support for created value added monitoring.

Conclusions. The results of the study were the following conclusions. In the absence of an orderly accounting and analytical support for economic potential management, a comprehensive approach to disclosure of information on the created value added of the enterprise using Class 8 «Value Added Formation» accounts is considered. The formation of added value in the accounts has provided improvements in the reporting of financial results in terms of promulgation of indicators of economic potential components from the standpoint of ensuring the interests of external and internal users of relevant analytical information.

Keywords: enterprise, accounting, value added, information, income, expenses, profit, innovations, investments.

Постановка проблеми. В умовах дії ринкових відносин для прийняття управлінських рішень на рівні підприємства щодо доданої вартості важливого значення набуває інформація в системі рахунків бухгалтерського обліку. На сучасному етапі обліково-звітна інформація підприємства не пов-

ною мірою забезпечує потребу в даних для розрахунку доданої вартості. Це вимагає розробки теоретичних підходів до вирішення вказаної проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основою дослідження стали праці українських і зарубіжних вчених з проблем бухгалтерсько-

го обліку, доданої і ринкової вартості, зокрема Г. Аралбаєвої, Ф. Бутинця, В. Галицина, С. Голова, В. Жука, Р. Костирка, М. Міллера, М. Пушкаря та інших. Однак, безпосередньо розвитку методології відображення в бухгалтерському обліку створеної доданої вартості підприємства присвячено недостатньо уваги і тому потребують подальших досліджень.

Мета статті – визначити комплексний підхід до відображення складових створеної доданої вартості в бухгалтерському обліку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Формувати додану вартість зобов'язане кожне підприємство, незалежно від його форми власності, організаційно-правової форми господарювання, виду та обсягів діяльності і місцезнаходження. Складові доданої вартості, разом з активами, фінансовими ресурсами, матеріальними та прирівняними до них витратами, доходами належать до найважливіших об'єктів бухгалтерського обліку. Додана вартість, яка визначає економічний потенціал підприємства, необхідна для підтримання його нормальної життєдіяльності, забезпечення від кризових явищ і несподіванок, забезпечення стратегічних перспектив розвитку.

Від того, як організований бухгалтерський облік, як він виконує свої облікові, контрольні і аналітичні функції, значною мірою залежить рівень прийнятих управлінських рішень. Організація бухгалтерського обліку доданої вартості – це сукупність дій зі створення цілісної облікової системи, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів щодо складових економічного потенціалу підприємства.

Найважливішим джерелом інформації про формування доданої вартості є господарські операції бухгалтерських рахунків і система показників, що відображаються у фінансовій, статистичній і податковій звітності.

Додана вартість підприємства формується за видами його діяльності. Вона буває звичайна і надзвичайна. Звичайна діяльність поділяється на операційну, фінансову та інвестиційну; операційна діяльність включає основну та іншу діяльність.

Кожний вид діяльності передбачає формування доходу, використання матеріальних та прирівняних до них ресурсів (проміжне споживання), нарахування амортизації на необоротні активи, формування доходів працівникам, соціальні витрати, сплату податків і розрахунків фінансових результатів.

Таку інформацію можливо одержати за господарськими операціями через рахунки класу 8 «Формування доданої вартості».

Кореспонденція рахунків за господарськими операціями з формування складових для розрахунку доданої вартості, створеної підприємством в процесі господарської діяльності при використанні рахунків класу 8 «Формування доданої вартості» наведена у таблиці (див. таблицю).

Щодо ефективності застосування рахунків класу 8 «Формування доданої вартості» не маємо жодних сумнівів оскільки кореспондують три класи рахунків між собою: формування складових для розрахунку доданої вартості, наприклад, доходів працівників (кредит рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»); узагальнення інформації на рахунках (дебет рахунку 83 «Доходи працівників»); списання на об'єкти діяльності (дебет рахунку 23 «Виробництво»). На підставі даних обліку складових доданої вартості (рахунки 81 «Матеріальні та прирівняні до них витрати», 82 «Амортизація», 83 «Доходи працівників» і 84 «Витрати на соціальні заходи») за господарськими операціями операційної діяльності можна отримати такі ж елементи витрат, які необхідні для форми 2 фінансової звітності «Звіт про фінансові результати» (розділ II «Елементи операційних витрат»).

Інформація у фінансовій звітності «Звіт про фінансові результати» розділ IV «Формування доданої вартості» була б доцільною для управління підприємством оскільки вона дала б змогу встановити який рівень доданої вартості формується створеними об'єктами господарської діяльності і яку частку займають окремі складові, порівняти економічний потенціал в динаміці, з'ясувати основні відносні показники щодо доходів підприємства і матеріальних витрат.

Інформацію рахунків класу 8 «Формування доданої вартості» необхідно розглядати як центр обліково-аналітичного забезпечення моніторингу створеної доданої вартості, поряд з існуючими типами центрів відповідальності підприємства. Як відомо, існує чотири типи центрів відповідальності, які мають безпосередній вплив на економічний потенціал підприємства: центр витрат, центр доходів, центр прибутку і центр інвестицій. У центрі витрат увага обліку зосереджена на формуванні складових доданої вартості, які виникають в процесі створення об'єктів господарської діяльності підприємства: розподілена амортизаційна вар-

Таблиця 1. Кореспонденція рахунків при формуванні інформації про створену додану вартість підприємства на рахунках класу 8 «Формування доданої вартості» *

Назва господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1	2	3
1. Формування доходу від реалізації об'єктів діяльності підприємства та інших надходжень	70	80
2. Списання одержаного доходу на фінансові результати підприємства	80	79
3. Формування витрат від використання матеріальних та прирівняних до них ресурсів в процесі господарської діяльності	81	20
4. Списання витрат від використання матеріальних та прирівняних до них ресурсів в процесі господарської діяльності на об'єкти господарської діяльності	23	81
5. Формування амортизації на необоротні активи	82	13
6. Списання нарахованої амортизації на необоротні активи на об'єкти господарської діяльності	23	82
7. Формування доходів працівників	83	66
8. Списання доходів працівників на об'єкти господарської діяльності	23	83
9. Формування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	84	65
10. Списання нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на об'єкти діяльності підприємства	23	84
11. Формування податкових платежів підприємства	85	64
12. Списання нарахованих податкових платежів на фінансові результати підприємства	79	85
13. Формування чистого фінансового результату (прибутку) від господарської діяльності підприємства	79	86
14. Списання чистого фінансового результату (прибутку) від господарської діяльності фірми на нерозподілений прибуток	86	44

* складено автором

тість необоротних активів та вартість робочої сили. В центрі доходів облік забезпечує надходження коштів від продажу об'єктів діяльності підприємства на формування всіх складових доданої вартості. У центрі прибутку поєднуються всі складові, що забезпечують формування доданої вартості: доходи підприємства, матеріальні та прирівняні до них витрати, розподілена амортизаційна вартість необоротних активів, вартість робочої сили, податкові платежі і чистий прибуток. Центр інвестицій забезпечує формування ринкової вартості підприємства. Відповідальність центру формування доданої вартості на порядок вища ніж інших центрів діяльності підприємства. Створення цього центру забезпечує можливість облікового визначення та оцінювання економічного потенціалу підприємства, формувати адекватну сучасним вимогам інформацію для задоволення потреб управління.

Висновки

В умовах відсутності упорядкованого обліково-аналітичного забезпечення управління економіч-

ним потенціалом розглянуто комплексний підхід до розкриття інформації про створену (одержану) додану вартість підприємства з використанням рахунків класу 8 «Формування доданої вартості». При розрахунку загальної величини доданої вартості підприємства її елементи визнаються у звітному періоді, в якому вони здійснені, а чистий фінансовий результат, зміна корисності активів, безповоротні надходження і приріст вартості ділової репутації – за доходами і витратами того звітного періоду, в якому їх визнано. Формування доданої вартості на рахунках бухгалтерського обліку забезпечили удосконалення звітності про фінансові результати в частині оприлюднення показників про складові економічного потенціалу з позицій забезпечення інтересів зовнішніх і внутрішніх користувачів відповідною аналітичною інформацією.

Список використаних джерел

1. Бачевський Б. Є., Решетняк О. О., Заблудська І. В. Відшкодування зносу основних виробничих фондів: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 176 с.

2. Важинський Ф. А., Колодійчук А. В. Сутність і значення соціально-економічного розвитку сільських територій // Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.5. С. 152–157.

3. Важинський Ф. А., Ноджак Л. С., Колодійчук А. В. Оцінка ефективності управління системою збуту машинобудівних підприємств // Економіка промисловості. 2010. № 1. С. 119–122.

4. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Черторицький В. М. Фактори інноваційного розвитку промисловості // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. 2011. Вип. 21.11. С. 201–205.

5. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: [практичний посібник]. К.: Лібра, 2004. 880 с.

6. Колодійчук А. В., Пісний В. М. Особливості функціонування машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України // Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.13. С. 172–178.

7. Колодійчук А. В., Пісний В. М., Семчук Ж. В. Сутність інновацій, структура та основні етапи інноваційного процесу // Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.9. С. 191–196.

8. Мех Я., Чорний Р. Соціалізація системи обліку в контексті контролю за використанням внутрішніх резервів підприємства // Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, жовтень 2008 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2008. С. 215–218.

9. Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета. М.: Финансы и статистика, 2000. 496 с.

10. Чорна Н. Проблеми розвитку підприємництва в Україні // Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали Міжн. науково-практичної конференції (Тернопіль, 27 жовтня 2017 р.). Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2018. С. 77–79.

References

1. Bachevsky, V. Ye., Reshetnyak, O. O., & Zablodka, I. V. Vidshkoduvannya znosu osnovnykh vyrobnychkh fondiv [Compensation of depreciation of fixed assets]: Textbook. Kyiv: Center for Educational Literature. [in Ukrainian].

2. Vazhynskyy, F. A., & Kolodiychuk, A. V. (2010). Sutnist' i znachennya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku sil'skykh terytoriy [Essence and importance of socio-economic development of rural territories]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.5 (pp. 152–157). [in Ukrainian].

3. Vazhynskyy, F. A., Nodzhak, L. S., & Kolodiychuk, A. V. (2010). Otsinka efektyvnosti upravlinnya systemoyu zbutu mashynobudivnykh pidpryyemstv [Assessment of the efficiency of management of the sales system of machine-building enterprises]. Ekonomika promyslovosti – Economy of Industry, 1, 119–122. [in Ukrainian].

4. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., & Chertoryzhskyy, V. M. (2011). Faktory innovatsiynoho rozvytku promyslovosti [Factors of innovation development of industry]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 21.11 (pp. 201–205). [in Ukrainian].

5. Holov, S. F., & Kostyuchenko, V. M. (2004). Bukhhalters'kyy oblik ta finansova zvitnist' za mizhnarodnymy standartamy [Accounting and financial reporting according to international standards]: [Practical guide]. Kyiv: Libra. [in Ukrainian].

6. Kolodiychuk, A. V., & Pisnyy, V. M. (2009). Osoblyvosti funktsionuvannya mashynobudivnykh pidpryyemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Features of functioning of machine-building enterprises at the current stage of development of the economy of Ukraine]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19.13 (pp. 172–178). [in Ukrainian].

7. Kolodiychuk, A. V., Pisnyy, V. M., & Semchuk, Zh. V. (2009). Sutnist' innovatsiy, struktura ta osnovni etapy innovatsiynoho protsesu [The essence of innovation, the structure and the main stages of the innovation process]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19.9 (pp. 191–196). [in Ukrainian].

8. Mekh, Ya., & Chorny, R. (2008). Sotsializatsiya systemy obliku v konteksti kontrolyu za vykorystanniam vnutrishnykh rezerviv pidpryyemstva [Socialization of the accounting system in the context of control over the use of internal reserves of the enterprise]. In Teoriya i praktyka ekonomichnoho analizu: suchasnyy stan, aktual'ni problemy ta perspektyvy rozvytku [Theory and practice of economic analysis: current state, actual problems and prospects of development]: Materials of the IV International scientific and practical conference (Ternopil, October 2008): (pp. 215–218). Ternopil: TNEU. [in Ukrainian].

9. Sokolov, Ya. V. (2000). Osnovy teorii bukhgalterskogo ucheta [Fundamentals of accounting theory]. Moscow: Finance and Statistics. [in Russian].

10. Chorna, N. (2018). Problemy rozvytku pidpryyemnytstva v Ukrayini [Problems of entrepreneurship development in Ukraine]. In Prykladna ekonomika – vid teorii do praktyky [Applied Economics – From Theory to Prac-

tical Conference (Ternopil, Oct 27, 2017) (pp. 77–79). Ternopil. [in Ukrainian].

Дані про автора

Рыбакова Леся Петрівна,

к.е.н., доцент Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Данные об авторе

Рыбакова Леся Петровна,

к.э.н., доцент Ужгородского торгово-экономического института Киевского национального торгово-экономического университета
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Data about the author

Lesya Rybakova,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kiev National Trade and Economic University
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

УДК 351.862.1:331.103.226:614.8

БУЖИН О.А.,
ЗАЖОМА В.М.,
ШВИДЕНКО А.В.

Удосконалення оцінки підготовки осіб рядового та начальницького складу системи служби цивільного захисту

Нормативи, з виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до виконання завдань за призначенням, складаються з дванадцяти спеціалізованих нормативів і оціночні показники подано у натуральних часових і у п'ятибальних величинах, а такий підхід не дає можливості розширення аналізу якості підготовленості осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Задачею статті є розробка методики для розширення аналітичних підходів з оцінки виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до виконання завдань. На основі оціночних показників, поданих у натуральних часових і у п'ятибальних величинах, розроблено індекси підготовленості та коефіцієнти ефективності підготовки. Для формування індексів підготовленості та коефіцієнтів ефективності, за базу було взято натуральні часові показники, що відповідають оцінці «відмінно». Запропонована методика дозволяє разом з показниками у натуральних часових і у п'ятибальних величинах, які представлені у нормативах з виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до виконання завдань за призначенням, застосовувати розроблені авторами показники індекси підготовленості та коефіцієнти ефективності підготовки. Що дає можливість проводити необхідні аналітичні порівняння по кожному кластеру навчальних вправ, по кластеру нормативів з навчальної вправи а також і по сумі всіх нормативів. Дане питання може мати і інші алгоритми розв'язання.

Ключові слова: нормативи, натуральні часові величини, п'ятибальні величини, індекси підготовленості, коефіцієнти ефективності, кластери.

БУЖИН А.А.,
ЗАЖОМА В.М.,
ШВИДЕНКО А.В.

Совершенствование оценки подготовки лиц рядового и руководящего состава системы службы гражданской защиты

Нормативы, по выполнению учебных упражнений по подготовке лиц рядового и начальствующего состава службы гражданской защиты и работников оперативно-спасательной службы граждан-